

Östra Ljungby kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

KARL JOHAN KEMBER, 2016-11-21

jais
arkitekter
—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Östra Ljungby kyrka

Östra Ljungby församling, Klippans pastorat, Åsbo kontrakt, Lunds stift. Östra Ljungby socken, Klippan Östra Ljungby 9:1, Klippans kommun, Skåne län, Skåne.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Östra Ljungby är en tätort i Klippans kommun i nordvästra Skåne. Orten omges av ett varierat landskap med omväxlande öppna åker- och betesmarker och skogsbevuxna partier. Namnet "Östra Ljungby" är känt från 1465, men efterleden -by tyder på att bosättningen här kan spåras ner till järnåldern och folkvandringstiden. Närheten till Rönne å och Pinnån lär ha haft stor betydelse för bosättningens lokalisering. Vattenlederna användes för transporter, och miljön var lämplig för fiskar- och jägarkulturer. Förleden "ljung" är tecken på att det fanns gott om ljunghedar i området. När bruket att organisera sig i socknar växte fram under 1100-talet, restes en stenkyrka på samma plats som dagens kyrka. Kring denna samlades gårdarna tätt, ett utseende som bestod fram tills 1800-talets skiftesreformer, då byn i stora delar sprängdes sönder. Byborna levde främst på jordbruket, men även på järntillverkning vid Kopparmöllan i socknens östra del. Möllan har anor från 1500-talet. Efter skiftet växte ett nytt samhälle fram utifrån industrialismens villkor, där framdragandet av järnvägen mellan Ängelholm och Klippan 1904 och senare byggandet av E4:an precis norr om byn var viktiga för att skapa arbete i trakten. I mitten av förra seklet spirade livet i Östra Ljungby; då fanns tre skolor, bank, kafé, två affärer och biograf, som var det stora nöjet i byn.

Dagens Östra Ljungby utgörs till stor del av en friliggande villabebyggelse från 1900-talets senare hälft. Mindre inslag finns av äldre småhus och flerbostadshus. Även om servicen begränsats under senare år, finns ett grundläggande utbud kvar i orten med bl.a. ett populärt friluftsbad och en mataffär, ett litet industriområde och ett naturbruksgymnasium, som är inriktat mot lantbruk och djur. Goda bussförbindelser och närheten till E4:an ger bra förutsättningar för arbetspendling. I samhället finns två tyngdpunkter; i väster torget med den f.d. stationen, som är en rest från förra sekelskiftets stationssamhälle, i öster kyrkan och den intilliggande prästgården som är kvarvarande spår av den äldre kyrkbyn. Prästgården byggdes 1909 i mönstermurat, rött tegel och är idag omgjord till församlingsgård och kyrkogårdsexpedition. Byvägen mot Stidsvig och Kärröddsvägen intill kyrkan kantas båda av en varierad småhusbebyggelse med villor av olika åldrar. Söder om kyrkoanläggningen finns ett öppet jordbrukslandskap. Enligt Klippans översiktsplan från 2013 är åkermarken intresseområde för ny bostadsplanering.

Kyrkobyggnaden

Den kyrkliga historien i Östra Ljungby går tillbaka till senmedeltiden, då en romansk kyrka ska ha byggts på samma plats, där dagens kyrka ligger. Den gamla helgedomen försågs 1841 med ett nytt torn efter S F Bohms ritningar, som även visar ett sannolikt tvåkvadratisk långhus och ett lägre, smalare kor. Det är således troligt, att den medeltida kyrkan haft en typisk romansk grundplan, avslutad av ett rakt kor eller möjligen en sedermera riven absid. Möjligen var gestaltningen påverkad av närheten till Herrevadskloster, vars cisterciensermunkar tros ha deltagit i flera av traktens kyrkobyggen. Bohm försåg tornet med rundfönster och en dekorativ takkrans längs takhuven, och på toppen en lanternin, klädd med gråmålad träpanel.

I början av 1850-talet beslutade församlingen om en kraftig ombyggnad. Utvecklingen följde den allmänrådande trenden i Skåne vid tiden, där ett flertal kyrkor nyuppfördes eller byggdes om för de snabbt växande församlingarna. Beslut togs att behålla tornet, som ju bara hade några decennier på nacken, och att tillfoga detta ett helt nytt kyrkorum. Först anlätades A. J. Hallberg att upprätta ritningar, men sedan dessa visat sig för dyra att realisera omarbetades förslaget av Hallbergs konkurrent Anders Haf. De var två av de runt tio lokala skånska byggmästare vid tiden, som både ritade och byggde kyrkor, och därtill två av de mest produktiva. Förutom kyrkan i Östra Ljungby ligger Haf bakom bl.a. de i Bårslöv (1858) och Rebbelberga (1866). Som byggmästare för Östra Ljungby kyrka omtalas C. J. Öberg från Övarp. Ritningarna granskades av Överintendentsämbetets arkitekt Ludvig Hedin. Haf ersatte Hallbergs långhus med fyra valvslagna travéer med ett billigare och bredare kyrkorum med tunnvalv som tak. Vidare byttes den rakavslutade korsakristian mot en femsidig utbyggnad, och det tresidiga knäfallet mot en oval altarring. Bänkarna målades med ekfärg, ställdes på ett tegelgolv och fick framskärmar som följde altarrundens form. Altaret ställdes framför ett gotiserande skrank och pryddes av ett altarkors, och predikstolen överfördes från den gamla kyrkan. Andra delar behöll Haf och Hedin enligt Hallbergs förslag, såsom utformningen av fönster och fasadlistverk. Hedin avslutade sitt arbete med kyrkan 1862, då den västra orgelläktaren uppfördes efter hans ritningar. På läktaren ställdes en barockorgel, som man köpt året tidigare från Osby kyrka.

1906 ersattes torntaket träpanel av kopparplåt.

1908 gjordes en renovering av Theodor Wåhlin, som i sin roll som domkyrkoarkitekt var inkopplad i flera liknande uppdrag. Före restaureringen besiktade Wåhlin kyrkan, och konstaterade bl.a. att tegelgolvet var uttjänt av den kraftiga markfukten, och att järnkaminerna i kyrkan inte gav en tillräcklig uppvärmning. Hans lösning blev att ersätta teglet med kalkstensplattor, och att gräva ut för en gjuten teknikkällare med en värmeanläggning under långhuset. Bänkarna utskiftades, orgelläktaren sänktes, altarringen gjordes om, predikstolen flyttades mot koret och altarskranket mot sakristian

byttes ut. Dörrarna till tornet och mellan lång- och vapenhus nygjordes, väggarna kvadermålades och absidvalvet och triumfbågen pryddes med dekormålningar.

1929 installerades den nuvarande orgeln bakom en fasad ritad av Nils Blanck. Samtidigt förändrades läktarbarriärens fyllningar vad gäller storlek och indelning, och barockorgeln flyttades ner till nuvarande läge i koret.

Nästa stora renovering gjordes 1966 av Wåhlins efterträdare Torsten Leon- Nilsson. Han målade över Wåhlins väggdekorer, dämpade kvaderindelningen och täckte tunnvalvet med en vitmålad väv. Bänkkvarterens golv målades grågrönt, dörrarna i vapenhuset gråa. Färgerna på orgelfasaden, bänkarna, altaranordningen och predikstolen justerades. Väggen framför trappan i vapenhuset panelkläddes, altarskranket fick nya dörrar, de yngre fönstren innerbågar och de främsta bänkarna mot koret togs bort. I sakristian monterades ett undertak av spontad furu.

1972 byttes kyrkans plåttak till koppartäckning. När tornets lanternin inspekterades, fann man träpanelen från 1841 under plåten. I panelen satt fyra rektangulära ljudluckor, däremot fann man inga spår efter de bågformiga öppningar som redovisas på de ursprungliga ritningarna.

1981 renoverades kyrkan av Forsberg& Wikerstål arkitekter. Fasaderna putslagades och avfärgades med silikat, utvändiga snickerier och plåtavtäckningar sågs över och invändigt ordnades med en toalett under torntrappan.

I början av 2000-talet togs två bänkrader bort i långhusets östra del för att ge plats åt ett litet kyrktorg med bord och bänkar. Samtidigt renoverades toaletten.

2015 gjordes en större exteriör renovering. Tornfasaderna omputsades helt, övriga ytor putslagades och exteriören ommålades med silikatfärg. Tornfönster och -luckor renoverades och målades, västportalens sandstensfris renoverades och taket lades om med ny skivtäckt kopparplåt med samma falsindelning som tidigare.

Exteriör

Kyrkobyggnaden [1] består av ett rektangulärt kyrkorum, en lägre och femsidigt avslutad sakristia i öster, båda från 1858, och ett kvadratisk västtorn från 1841. På långhusets norra sida ansluter en liten utbyggnad från 1908 med nedgång till källaren.

Kyrkan är sannolikt grundlagd på en kallmur av sten. Ytterväggarna är spritputsade, silikatmålade skalmurar av gråsten, som står på en mörkgrå sockel. Omfattningar och listverk är av slätputsat tegel. Medeltida murverk finns i långhusets västgavel, som skonades då tornet revs 1841. Murarna stagas av raka, inmålad ankarjärn.

Kyrkan har tre entréer; till kyrkorummet via vapenhuset i tornet, prästingången till sakristian och dörren mot teknikkällaren. Huvudingången är en vitputsad portal, vars raka valv bärs av två sandstenskonsoler. Ovanför dörren finns ett profilerat sandstenslistverk buret av volutformade konsoler. Marken är släntad upp till dörren från 1908, vars båda blad är täckta av brunfernissad, snedställd träpanel. Högt uppe på resp. blad finns en rund glasöppning. Absidportalen har en lätt framskjuten, långsmal och rundbågigt täckt omfattning, där ett rundfönster skrivits in ovanför dörren. Både dörr och fönster omges med flersprångiga, slätputsade omfattningar. Dörren är brunmålad, byggd som en ramverkskonstruktion med sex speglar med urskurna dekorer. Källardörren är en enkeldörr klädd med liggande brunmålad träpanel.

[1]: Kyrkan från nordost

Långhuset och sakristian belyses av rundbågiga fönsteröppningar med profilerade, flersprångiga omfattningar. Fönstren sitter djupt in i nischerna, som avtäckts med solbänkar av svartmålad plåt. De vita träbågarna är utformade med två rundbågiga lufter, som kröns av en cirkel. Rutorna är av blyspröjsat klarglas. Fönstren mot vapenhuset har nederst fyra småspröjsade lufter mellan mitt- och tvärposter, överst en lunnettformad båge med radiell spröjsning. Samma spröjsning återkommer i tornets rundfönster. Fönsterbågarna är bevarade från 1858 resp. 1841. De yngre till kyrkorummet och sakristian är sedan 1966 kompletterade med innanfönster. Till tornet hör även fyra rundbågiga ljudöppningar, en i varje väderstreck, med svarta panelklädda luckor.

Kyrkan är täckt av kopparplåt från 2015, lagd i skivtäckning med förskjutna tvärfalsar.

På tornets tälttak står en kopparklädd lanternin, vars tak kröns av ett latinskt kopparkors. Tornkransen består av en fris med profilerade, svarta konsoler. Vid övriga takfötter finns ett flersprångigt tegellistverk, som även följer långhusets östra gavelröste.

Interiör

Vapenhuset är ett lågt rum med putsade och målade väggar, golv av gråa- och röda kalkstenplattor och ett ljusmålat brädtak med synliga bjälkar under. Norrväggen är inklädd med vitlaserad pärlspont och gömmer en toalett och trätrappan till tornets övre våningar. I rummet står bl.a. en bänk och broschyrställ. En gråmålad pardörr från 1908 i ramverkskonstruktion med glas i översta spegeln leder till långhuset.

Kyrkorummet [3] är ett rektangulärt, relativt brett och ljust rum täckt av ett vävspänt och vitmålat tunnvalv. I övergången mellan taket och väggarna, som är putsade och vitmålade med en svag grå kvaderdekor, sitter en profilerad vit trälist. Långhuset är inrett med öppna bänkkvarter, ställda på ett upphöjt gröngråmålat brädgolv, på ömse sidor om en mittgång. Den är belagd med kvadratiska kalkstensplattor från 1908 i rött och grått innanför en röd fris. Bänkar är borttagna vid koret och under orgelläktaren längst västerut för att ge bättre plats åt kyrkans olika verksamheter. Bakom bänkgavlarna finns Theodor Wählins kvaderdekor i gulbeige sandstensimitation bevarad.

[2]: Orgelläktaren från koret

Orgelläktaren [2] bärs av gulmarmorade kolonner med röda och blå detaljer och bjälkar, som är synliga på läktarundersidan. Räcket är byggt av gråmålat ramverk och marmorade speglar med blå ramar, och förhöjt med ett svartmålat rundstål. Framför barriären är fäst det altarkors, som användes som altarprydnad tills 1907. Orgelläktaren nås genom två symmetriska trätrappor på ömse sidor om mittgången.

Koret är integrerat med långhuset genom att altarringen, predikstolen och kororgeln placerats på ett upphöjt kalkstensgolv av samma typ som i långhuset. Den organiskt svepande kanten är klädd med kalksten. Bakom altarringen finns ett golv av lackad furu som löper vidare in i sakristian. Innanför triumfbågen, formad som en rundbågig perspektivportal, står ett altarskrank som avgränsning mot prästutrymmet. På ömse sidor om altartavlan finns rundbågiga, vävklädda och svartmålade dörrar.

Sakristian är femsidig och täckt av ett lågt undertak av spontad furu. Ovanför undertaket, som är placerat i nivå med altarskrankets ovankant, spänner ett putsat och vit-

målat hjälmvalv. Wåhlins målningsdekorer, som funnits i valvet och längs triumfbågen, är övermålade. Sakristians fönster ligger delvis ovan undertaket, vilket gör att ljuset från fönstren i viss mån når in i kyrkorummet.

[3]: Långhuset mot koret

Ovan vapenhuset finns två våningar, som har putsade och kalkade stenväggar och tak av obehandlade bräder med synliga underliggande bjälkar. Väggarna genombryts av rundfönster. Andra våningens golv täcks av mattor, tredje planet av masonitskivor med underliggande isolering. Rummen används för förvaring. Nästa plan är klockvåningen, som upptas av en kryssträvad klockbock i ek. En brant trappa leder upp i tornspiran. Den är byggd med underst ett tälttak, som vilar på en svensk takstol i furu. På denna står en lanternin med väggar i en fackverkskonstruktion, som utgår från fyra hörnpelare. Lanterninens översta del är formad som ett stjärnbjälklag.

En lucka i klockvåningens östvägg leder in till vinden ovanför kyrkorummet. Dess trä-tunnvalv är isolerat med pappklädd mineralull. Taklaget är en svensk takstol med högben, hanbjälkar, stödben och remstycken. Utrymmet ovan sakristian är otillgängligt.

Inredning och inventarier

Altaret av okänd ålder är en träkonstruktion med förvaring av antependier i bakkant. Altarets utsida är klädd med ett rött sammetsantependium.

Altarskranket, som tillkom vid Theodor Wåhlins restaurering 1908, är en ljusblåmålade

träkonstruktion. I dess mitt finns en *altartavla*, inramad av joniska kolonner, ett listverk i rött och guld med bandflätor och äggstavar och överst symbolerna för tron, hoppet och kärleken. Tavlan föreställer ”Kristus förbarmaren”, och är en kopia av Carl Blochs målning i S:t Jacobs kyrka i Köpenhamn utförd av Ingeborg Westfelt- Eggertz. På ömse sidor om tavlan finns raka sidopartier med rundbågiga, vävklädda och svartmålade dörrar in mot sakristian. Ovan dörrarna, som sattes in 1966, sitter vitmålade reliefer med evangelisternas ängla- och djursymboler.

Altarkorset, utfört 1861 i förgyllt trä med spetsiga armar, är monterat på en liten hylla framför orgelläktarens barriär. Altarkorset var kyrkans ursprungliga altarprydnad.

Altarringen, sannolikt ursprunglig men justerad 1908, har formen av en bruten cirkel med ett vitt balusterräcke. Överliggaren och knäfallet är klädda med ljusblått ylletyg.

Dopfunten av sandsten är medeltida, utförd av en okänd och sannolikt lokalt verksam stenverkstad. Funten består av en klockformad nedre del, som via en bred repstav övergår till en bägarformad, slät cuppa. Funten står på ett kraftigt stenfundament som tillverkades i samband med Leon- Nilssons restaurering 1966.

Predikstolen [4] av snidat och målat trä är sannolikt utförd på 1600-talet och av en okänd träverkstad. Korgen är åttkantig med sidorna avskiljda av joniska kolonner prydda med kerubansikten och druvklasar. I ovan- och underkant finns profilerade listverk med textdekor i form av bibelcitats och evangelisternas namn. Fälten mellan kolonnerna pryds av evangelistframställningar innanför rundbågiga portiker, som kröns av frontoner. Korgen övergår via en svängd nederdel till en balusterformad fot. Predikstolen nås via en rak, tät trappa i fyllningskonstruktion, som liksom foten är från 1908. Färgsättningen i brunt, grönt, rött och guld är från 1966 års renovering.

Bänkinredningen är från 1908, ritad av Theodor Wählin, och sedan 1966 färgsatt i ljusblått, rött och grönt. Bakstyckena av ramverk, fotstöden och psalmbokshyllorna är målade i grågrönt. De öppna bänkarna har kannelerade gavelstycken som avslutas av frontoner med tandlistdekor. Sitsarna bärs av svängda konsoler.

Orgeln, byggd 1929 av Magnussons orgelfabrik i Göteborg, har två manualer och pedal. Spelbordet är vänt mot koret. *Orgelfasaden* från 1929 är ritad av Nils Blanck. Den är gjord av grå- och brunmarmorert trä med i mitten ett förhöjt, triangeltäckt parti och svängda sidopartier. De öppna pipfälten ramas in av guldlistor. Ovanför det mittersta finns en rundbåge prydd med en lyra och trumpeter.

Kororgeln [5] i snidat och polykromt trä är märkt med årtalet 1707. Bakom orgelverket står den tyske instrumentmakaren John Georg Arndor. För fasadens sniderier svar

bildhuggaren Petter Norman från Kristianstad. Fasaden är arkitektoniskt uppbyggd i barockstil som en sprängd gavel med tre öppna pipfält, det mittersta förhöjt och prytt av Karl XII:s monogram och två lejon. På sidopartiernas entablement ligger varsitt putti med palmkvistar och trumpeter i händerna. Pipfälten omges av snidade och målade akantusslingor. Piporna är av järn. Instrumentet renoverades senast 2011.

Kororgeln kom till Östra Ljungby 1861, sedan den inköpts från Osby församling. Instrumentet beställdes dit av kyrkoherden Petrus Thomaeus. Sedan Ardnor gjort verket halvfärdigt, transporterades det från Tyskland till Osby där orgelbyggaren och hans gesäll inackorderades hos kyrkoherden. Trots att arbetet tog långt mer tid än beräknat, åtnjöt de hela tiden gratis logi, och som tack för Thomaeus vänlighet lade Ardnor ytterligare en stämma till verkets överenskomna åtta.

Lillklockan av malm från 1850 är, liksom *storklockan* från 1870, tillverkad av en okänd klockgjutare. Klockorna pryds av ornamentbårder, textfält och figurer i relief.

[4]: Predikstol

[5]: Kororgeln

Kyrkogården

Till Östra Ljungby kyrka hör dels kyrkogården runt kyrkan, belägen på mark som använts för begravningsverksamhet sedan medeltiden, dels en stor utvidgning söder om Byvägen. På utvidgningens mark finns minneslund, urngravplats och askgravplats. Inga jordfästningar görs idag på kyrkogården närmst kyrkan.

Gamla kyrkogården

Området omges i alla riktningar av en naturstensmur, som även fungerar som stödmur för kyrktomten från den lägre belagda byvägen. I muren finns öppningar mot väster och församlingshemmet, mot öster och i söder. Den södra ingången fungerar som huvudingång och är utformad med en pargrind i gjutjärn insatt direkt i muren. En trappa leder upp till en gång av sjösten, som går vidare upp mot och runt kyrkan. Från västporten leder en gång av marktegel ner mot en förplats framför församlingshemmet. Gångarna delar marken i grästäckta kvarter. Trädbeståndet är rikt med bl.a. en trädrad mot Byvägen, och olika fritt placerade träd runt kyrkogården. Bland dessa finns såväl ek, blodbok, akacia, hängbjörk och magnolia.

Gravsättning på Gamla kyrkogården har inte skett på över 100 år. De kvarstående gravarna är få, glest placerade i rader direkt i gräset utan yttre omgärdningar. Bland vårdarna märks fyra järnminnen, bl.a. ett kartuschformat över Anna Benedikta Wettergren, och en granitobelisk över Sven Rosenberg [6]. Han utbildade sig till folkskollärare och förärades med en stor guldmedalj för sina insatser, bl.a. i kampen för ett enhetligt skolsystem i landet. Rosenberg blev riksdagsman och har rekord i antal riksdagsanföranden för en debutant, omkring 450 första året. Lapidarier finns i östra hörnet och på slänten norr om kyrkogården, mot en grusplan som används av kyrkogårdsförvaltningen.

[6]: Sven Rosenbergs grav

Nya kyrkogården

Nya kyrkogården avgränsas mot Byvägen av en fogad mur av stenblock. Entréerna in mot begravningsplatsen är utformade med gjutjärngrindar innanför putsade grindstolpar. De västligaste kvarteren [7] är nästan helt outlagda, med sentida vårdar ställda antingen i nord-sydlig riktning framför rygghäckar av barrbuskar, eller i väst-östlig riktning. Framför gravstenarna finns stenkantade planteringsramar. Området omgärdas av en bred, mjukt böljande gång och indelas av två huvudaxlar, som möts i en kvadratisk, trädkantad plats. Den nord-sydliga gången leder vidare mot Nya kyrkogårdens östra delar. I sydvästra hörnet finns en urngravplats med omväxlande liggande stenar och stående i två lätt böjda rader. Bakom urngravplatsen finns en minneslund med minnessten och smyckningsplats kring en omgärdande häck.

De mittersta kvarteren är grästäckta och avgränsade av häckar och grusgångar. Gravplatserna är grässatta, grusade eller jordtäckta och ofta avgränsade av buxbom eller stenkantar. Miljön är lummig med höga träd av olika sorter och ålder, och ett varierat växtmaterial med många blommor. En trappa i granit leder till de östligaste kvarteren [8], där några vårdar från tiden kring förra sekelskiftet ger miljön ett mer ålderdomligt intryck. Gravarna här står fritt i gräset, alternativt framför häckar, med omgärdning av sten, buxbom eller järnstaket. I korsmitten mellan huvudgångarna finns en fontän. I miljön finns insprängt en liten askgravplats, formad som en blomstertäckt kulle med en stenkant runt, där de avlidnas minnesplaketter placeras.

[7]: Västra delen, Nya kyrkogården

[8]: Östra delen, Nya kyrkogården

Byggnader på kyrkogården

Längs Byvägen finns ett f.d. bårhus av okänd ålder, utformat med vitputsade murar och ett sadeltak täckt av betongpannor. Inne på Nya kyrkogården finns en redskapsbod med rödmålade panelklädda väggar och vitmålade knutar.

Kulturhistorisk karaktärisering

Den lummiga kyrkbyn i Östra Ljungby ligger i östra delen av samhället och består av kyrkan, prästgården (idag församlingsgård) och enstaka små bostadshus längs Byvägen. Den moderna tätorten har utvecklats runt torget en bit väster om kyrkan, kring den f.d. stationen och f.d. sparbanken, som växte fram med förra sekelskiftets järnvägssamhälle.

Den äldsta delen av kyrkogården, som har varit begravningsplats sedan medeltiden, ger idag ett glest intryck. Sedan gravsättningen upphört har gravarna successivt tunnats ut, och idag finns endast ett fåtal vårdar kvar med begränsad variation i material och utformning. Området har grästäckts och den gröna avgränsningen mot omgivningen suddats ut. Trädbeståndet har successivt förnyats genom åren. Bland vårdarna märks den efter Sven Rosenberg, vars liv är väl dokumenterat i olika publikationer. De yngre delarna av kyrkogården karakteriseras av en påtagligt rik och varierad växtlighet, som ger den ett lummigt men något osammanhållet uttryck. Miljön finner stadga i tvär- och huvudgångarna, i

väster kantade av träd, kring vilka ligger gravplatser med olika slags utformning. Även häcken återkommer som tema. De äldsta delarna mot öster har i huvudsak av grusade vårdar med omgärdning av buxbom eller sten. Anläggandet av urn-, minneslund och askgravplats har på ett positivt sätt gett kyrkogården ny aktivitet.

Östra Ljungby kyrka är en sent byggd representant för nyklassicismen. Denna stil, som blomnade under 1800-talets första decennier, fick aldrig så starkt genomslag i Skåne som i övriga landet. I Skåne dominerade istället eklektiska uttryck, där romanik, gotik och klassicism vävdes samman. I Östra Ljungby har kyrkan, på samma sätt som i Vålinge, fått sin form genom att det tillbyggda kyrkorummet anpassats till det nyklassicistiska tornet. I tornet ingår medeltida murverk i dess östra gavel. Typiskt nyklassicistiskt är lanternintornet, de spritputsade fasaderna med kontrasterande slätputsade omfattningar och de stora, rundbågiga fönstren. Till stilen hör även den symmetriska planen som en salskyrka med rakt avslutat, fullbrett kor, och med en sakristia i öster i symmetriaxelns förlängning. Exteriören är, liksom hos övriga skånska kyrkor från tiden, i stort sett oförändrad bortsett från bytet av takmaterial till enhetlig koppar. Lanterninen har aldrig varit öppen, vilket var det vanliga, utan liksom idag inklädd men ursprungligen med en gråmålad träpanel.

Även interiören har nyklassicistiska drag i form av kyrkorummets volym, det genomströmmande ljuset och det krönande trätunnvalvet. Tyvärr har den lätta ljusföringen begränsats något genom insättandet av innerbågar, och av att altarskranket är högre än det ursprungliga och skymmer delar av absidens fönster. Skranket sattes in vid Wåhlins renovering 1908, som präglar mycket av kyrkorummet idag. Altarskranket bildar en god inramning till altartavlan, en kopia efter ett verk av Carl Bloch, även om det förstnämnda försetts med- tyvärr vävklädda- dörrar. Wåhlin lät även lägga kalkstensgolven, som han i stort sett alltid förordade, och sätta in bänkarna i sin omisskännliga stil. Vidare kvadermålade han väggarna enligt tidens mode. Denna struktur är mycket svag sedan Leon-Nilssons renovering 1966, då mycket av Wåhlins dekorer målades över till förmån för vita väggar och ett mer reducerat uttryck. Leon-Nilsson lät även måla om flera inventarier, t.ex. altarskranket och bänkarna, i dagens samstämmiga med något bjärta nyanser.

Några av inventarierna kommer från den medeltida kyrkan. Dit hör predikstolen och dopfunten, båda förhållandevis enkla och sannolikt gjorda av lokala verkstäder. Predikstolens färgsättning harmonierar väl med kororgeln från 1707, som är kyrkans klenod. Orgeln är, både för dess konstnärliga fasaddekor och tekniska uppbyggnad, en god representant för barockens orgelverk. Till dess värden hör även, att den är i gott musikaliskt skick med pipverket av järn kvar, liksom att dess tillkomst historia är väl dokumenterad.

Att tänka på

- För kyrkogården bör en vård- och underhållsplan tas fram, där de kulturhistoriska

värdena närmre specificeras samtidigt som det tydligt anges, vilka regler som ska gälla för gravplatsernas utformning. De delar inom kyrkogårdsmiljön som verkar sammanhållande, såsom gångar och gröna strukturer, bör värnas så långt som möjligt. Kvarstående äldre vårdar bör behållas på ursprunglig plats.

- Kyrkans exteriör har ett tydligt nyklassicistiskt uttryck som bör vidmakthållas.
- Kyrkorummets interiör präglas av tre tidsskikt; byggåret 1861 och renoveringarna 1908 resp. 1966. Leon- Nilssons åtgärder gick delvis i stäv med Wåhlins intentioner; kvadermålningen på väggarna reducerades så mycket, att dess pedagogiska verkan i stort sett uteblir, och Wåhlins typiskt starka blå kulör finns på bänkarna endast kvar bakom nuvarande färgskikt. Inför en framtida renovering kan utredas, om det är önskvärt att återskapa något mer av Wåhlins kyrkorum.
- Kororgeln bör hållas i gott brukskick genom regelbunden översyn och tillsyn av ett lämpligt inomhusklimat för instrumentet.

Skydd m.m.

Kyrkan/kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enl. 4 kap. kulturmiljölagen. De ligger inom reg. fornlämning Östra Ljungby 63:1, som utgör Östra Ljungbys gamla by/gårdstomt enligt en karta från 1800.

Källor och litteratur

470 nya kyrkor, bidrag till Sveriges arkitekturhistoria 1850-1890, Jakob Lindblad, RAÄ, 2009

Kyrkobyggnader 1760-1860, Del 1 Skåne och Blekinge, Erik Cinthio (red) m fl, Uppsala, 1979

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg& Ingrid Sjöström, RAÄ, 2015

Skånes medeltida dopfuntar, Lars Tynell, Kungl. Vitterhetsakademien, Stockholm, 1913-21

Underhållsplan för Östra Ljungby kyrka 2008-01-31, Restaurator, Malmö, 2008

Östra Ljungby kyrka- tak- och fasadrenovering, Maria Johansson, Regionmuseet Kristianstad, rapport 2015:39

Digitala arkivet, Helsingborgs Dagblad, <http://www.hd.se>

Regionmuseets i Kristianstads arkiv, Kristianstad, 1166 Östra Ljungby, Kyrkor

Ett märkligt kyrkoinventarium: Orgeln i Östra Ljungby kyrka, William Karlsson (1933), *utdrag ur Fornvännen*, http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1933_372

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html>, hämtad 2016-07-21

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/klippan/Pages/>

[index.aspx](#), hämtad 2016-07-21

<http://skanes-nordvastpassage.se/>, hämtad 2016-07-21

Övriga uppgifter

Denna rapport om Östra Ljungby kyrka, Åsbo kontrakt, har upprättats av:
Karl Johan Kember, Arkitekt SAR/MSA, Cert. sakkunnig avseende kulturvärden,
JAIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Karakteriseringen har gjorts efter samråd med referensgrupp utsedd av Lunds stift.
Inventeringsdatum: 2016-06-02 Färdigställd rapport: 2016-11-21

Östra Ljungby kyrka - byggnadsbeskrivning

Stomme:	Murverk – Natursten (gråsten) Murverk – Tegel Murverk – Medeltida (östra tornmuren)
Fasadmaterial:	Puts, sprit Puts, slät
Fasadkulör:	Vit
Takform:	Sadeltak, med dubbla fall Pyramidtak Tälttak med lanternin
Taktäckningsmaterial:	Plåt - koppar, falsad, förskjutna hakfalsar
Byggnadsdel:	Långhus Kor - öster, fullbrett Sakristia - öster Torn – väster